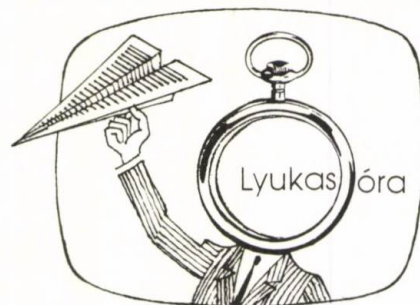

Mészöly Dezső

tévéműsorának rövidített változata

Mészöly Dezső: A Lyukasóra szeptemberi adásának újra a Monarchia étterem ad otthont. Lator László ma hiányzik az órától – Szlovéniába kellett utaznia, ahol megjelent egy kötete –, ezért Varga Domokost kértük meg, hogy vegyen részt játékunkban.

Lukácsy Sándor: Mielőtt elkezdenénk, ismertetem a közönség-feladvány megfejtését. Babits Mihály egyik kései, hátrahagyott költeményéből, a *Tizenhárom párversből* idéztük a következő sorokat:

*Öreg vagyok, de semmit el nem értem:
vagyonom nincs, és érdemem nem érdem.*

*Nem is törődöm többet semmivel.
Kezem gyerekes dolgokat mivel,*

*tudom, hogy nemsokára meghalok,
mindegy, csak unt szokásból gajdolólok,*

*cél nélkül, s arra is bágyadt vagyok már
hogy e verset kissé jobbnak faragnám...*

Meglepődtem, hogy szép számmal érkeztek megfejtések, holott Babits kevéssé ismert műve ez.

M. D.: Az én feladványom kettős: nemcsak a szerzőt kell megfejtetni, hanem azt is: Magyarország történelmének mely időszakára vonatkozhat a vers?

*És helyreállt a rend már és fölötte
keményen és szilárdan áll a törvény.
Csönd van. S ennél nem telik többre
a megreccsent gerincek földjén.
Nyitott sebekre ráfagyott a
megalvaadt sűrű vér vöröссе.
Födetlen idegek remegnek
s a csontok rosszul forrnak össze.*

Mácsai Pál: Sajnos, bővelkedünk az ilyen „rendes” időszakokban. A Rákóczi-szabadságharc leverésére éppúgy vonatkozhat, mint a '48-49-es forradaloméra, 1945-re éppúgy, mint 1956-ra...

M. D.: Segítségül annyit: olyan költőről van szó, akinek egyik verse mindörökké beivódott a magyar történelembe, míg a többi kevéssé ismerik. **Egy hölgy a közönségből:** Illyés Gyula?

M. D.: Illyésnek nem csak az *Egy mondat...-a* közismert. Viszont valóban '56-os versről van szó, amiként az előbb idézett, *A rend* című is ekkor íródott.

Ugyanaz a hölgy: Tamási Lajos?

M. D.: Úgy van! Az a verse pedig, amelyet – meggyőződésem szerint – évszázadok múlva is idézni fognak, ha 1956-ról esik szó, a *Piros a vér a pesti utcán*. Csak néhány strófát olvasok fel belőle:

*Piros a vér a pesti utcán,
munkások-iffjak vére ez,
piros a vér a pesti utcán,
belügyminiszter, kit lövetsz?*

*Kire lövettek összebujva
ti megbukott miniszterek?
Sem az ÁVH, sem a tankok
titeket meg nem mentenek.*

*S a nép nevében aki fegyvert
vertél szívünkre, merre futsz,
véres volt a kezed már régen,
Gerő Ernő, csak ölni tudsz!?*

Az utóbbi sorok arra is utalnak, hogy Gerőnek már a spanyol polgárháborúban nagyon sötét szerepe volt.

L. S.: Trockistákat és más „elhajlókat” végeztetett ki Barcelonában.

Egy hölgy a közönségből: Lecsukták Tamásit ezért a versért?

M. D.: Nagyon érdekes kérdés... tudniillik nem börtönözték be. De hogy miért nem, arról az '56-os fogoly Varga Domokos bizonyára többet tud mondani, mert én semmiféle logikát nem fedeztem fel az írók elleni megtorlásokban.

Varga Domokos: „Logikát” én sem. Tamási talán azért úszta meg, mert Kádárék főként azt akarták dokumentálni, hogy a forradalmat mindenféle reakciós elemek, grófok meg „burzsuj”-származékok robbantották ki...

M. D. (utalva V. D. származására): Meg papfik...

V. D.: Azok is... Tamási Lajos ezel szemben napszámosnak a fia volt, s őt magát munkásköltőnek tartották, így nem illett bele a megtorlás irányítójának koncepciójába.

Gyurkovics Tibor: Déry Tibor ugyan nagypolgári család fia volt, a szintén bebörtönözött Zelk Zoltánról viszont ez a legkevésbé sem mondható el. Ennek a terrornak nem volt logikája. Engem leginkább az izgat, hogy Illyés Gyula, aki a legexponáltabb verset írta ebben az időszakban – ő miképpen úszhatta meg?

L. S. (példálózva): A körvadászaton mindig a közepes méretű vadból lövik a legtöbbet. A nagyok föltrejönnek, a kicsik pedig megbújnak a bokrok rejtekében.

Gy. T.: Sem Déry, sem Zelk nem volt közepes...

L. S.: Nem is így értettem... Általában elmondható, hogy aki csak a tollával „vétkezett”, az elkerülte a börtönt. Aki egyebet is tett, például memorandumot olvasott fel a rádióban, vagy részt vett a munkástanács ülésén, az viszont áldozatul esett.

V. D.: Volt egy írómozgalom és volt egy munkásmozgalom... A legveszélyesebbnek azt vélték, ha ez a kettő találkozott. Kétségtelen, hogy az elvitelemében és Déryében is jelentős szerepet játszott, hogy mindketten – egymástól függetlenül – kapcsolatba kerültek a Nagy-budapesti Munkástanáccsal.

L. S. (önironikusan): Engem például nem vittek el, pedig óriási kockázatot vállalva fedeztem **Eörsi Istvánt** – ugyanis kölcsön adtam neki a kalapot. Abban fogták le, nem is lett meg többé a kalapom. (*Derültség.*) De térjünk át egy rokon témára: a következő vers a bujdosásról, az emigrációról szól.

*Óhajtom házamat,
Én kedves anyámat,
Szerelmes hazámat,
Kedves barátimot!*

*Mert sok esztendeje,
Hogy ellenség mérge
Hazámból kivete
Szernyű nagy ínségre.*

Egy hölgy a közönségből: Kuruc bujdosódal?

L. S.: Úgy bizony. Egyébként néme-lyiknek sejtjük a szerzőjét. Kevesen tudják, hogy például Mikes Kelemen vagy Apor Péter, a kor nagy memoár-írói verseket is papírra vetettek, s nem is rosszakat. Mert akkoriban a művelt emberek – vagy legalábbis sokan kö-zülük – nem csak prózában tudták kifejezni magukat, hanem a lírában is. *Ráckevei Anna*: Én egy olyan költőt hoztam, aki idén lett volna ötvenéves, de már három éve nincs közöttünk.

mint aki egy kihűlt váróterem padján riad fel téli reggelen átutazóként úgy születtem én s hideg a csarnok és a pad kemény s ma sem tudom hogy honnan és miért űztek ki mily halálos bűnökért vessek meg míg lesújt vagy megbocsát az Isten és utazhatom tovább

Gy. T.: Baka Istvánra gondolok. (*Ráckevei Anna bölintésére*.) ...hosszú beteg-ségében, sok szenvedés közepette, az utolsó éveiben egyre nagyobb verseket írt.

Kánya Kata: Látom, míg a férfiak poli-tizálnak, mi, gyöngé nők inkább az érzelmesebb verseket szeretjük. Én is ilyet hoztam.

s kezek kezek kezek kezek küldő kezek taszítanak hangtalan hang eresszelek hangtalan hang elhagyjalak gyerekkorodba nem hagyod magadat visszarántani vergődnek csak homlokodon kérlelő szavam szárnyai szemed nem-lehet-fényei elmondják ami mondhatatlan hogy nem leszel hogy nem leszel keréketört nevetés csattan...

K. K. (*tanácsstalanság után*): Ha a vers első sorát idéztem volna, mindenki rá-jön:

vonszolnak piros delfinek koromtengeren éjszaka

M. D.: Így már valóban könnyű a meg-fejtés: Kormos István. Fogadok, ha La-tor Laci itt van, a vers közepét is felis-meri.

V. D.: Baka István és Kormos István után én is egy fiatalon – náluk is ko-rábban – eltávozott költőt idézek. Mégpedig egy nagyon furcsa szerel-mes versét.

Látod, már nem is veszek észre, úgy jársz-kelsz csendesen – nem csábitasz a széptevésre: épp csak vagy, kedvesem.

Épp csak vagy, s mert egy vagy velem, test álma, lélek pihenése: vagy hő nyaram és hű telem, úgyhogy már nem is veszek észre.

Hiányozz, mint ha álmom, étkem cserbenhagy csendesen – hogy ne maradjál észrevétlen, szakadj el tőlem, kedvesem.

És kóboroljak és vacogjak, mint egy gazdátlan háziállat, ki nem vár mást, egy falatot csak – és hadd higgyük, hogy megtalállak.

Könnyítésül: erdélyi költő volt.

Gy. T.: Szilágyi Domokos?

V. D.: Igen, ő. Engem az döbbsített meg: valaki olyan szép szerelemben él, hogy már azt akarja, szakadjon szét ez a szerelem, bomoljék meg ez a har-mónia. Kamondy László jut az eszem-be, aki egyszer, élete végefelé feljött hozzánk, ott üldögélt egy ideig csalá-di körünkben. Beszélgettünk, kínál-gattuk, aztán egyszer csak kitört: nem bírom ezt a harmóniát!

Gy. T.: Előre megmondom, bár maga a vers is elárulja, amit idézni fogok: egy nagy költő következik.

Megyek az utcán, a villasoron, tűzvész dühe csap ki az ablakokon. Láng a szobákban? Nem! Nem. Csak a ház előtt a sok kis kert lett lobogás.

Rózsa, futó rózsával teli ág lánghol ki a kertek rácsain át, lángnyelvek, vagy arcok, kivörösödött orcák, piros öklök a rudak között, föllázadt, megannyi véres-szemű rab karja csavarja a rácsrudakat, némán, beleadva minden erőt, hogy csak a szín, az a lángszin üvölt, mennyi kitért szájú virág, mennyi üvöltő némaság, mennyi pecek-feszítette ajak a májusi ég tág boltja alatt, – megyek az utcán megkötözött eszelősök cella-sora között s viszem a – már nem fiatalon – viszem a szívemben vad tavaszom.

M. D.: Végre olyan ritmus, olyan vers-zene, ami többet mond el, mint maga a megfogalmazás! Nagy vers.

Gy. T. (*tanácsstalanság után*): És – mon-dottam volt – nagy költő: Illyés Gyula. M. D.: Igen... Illyésnek megvolt az a

Versrejtvény

Az októberi számunkban közölt feladvány megfejtése: *Dukai Takách Judit: A fársáng utolsó órájában* című verse. A sorsolás *Oláh Lajos* alsóné-medi olvasónknak kedvezett; neki jár a féléves, díjtalan előfizetés. De jár *Sipos Domokos* nének és *Rakov-szkyne Raák Saroltának* is, akik egy-más után hat helyes megfejtést küldtek be, anélkül, hogy nyertek volna.

E havi feladványunkban líránk egyik legnagyobb alakját idézzük. Életrajzáról nem is írunk semmit; annyira közismert, hogy egy má-sodlagos utalás is igen megkönnyí-tené a megfejtést. Talán csak annyit: a költő éppen egy bús periódusá-ban írta ezt a versét, s nem sejtette, hogy hamarosan – a költemény megírása után alig kilenc hónappal – mégiscsak oltár elé vezetheti sze-relmét, s ráköszönt a hiányolt „szép családi élet”. A megfejtéseket de-cember 22-ig kérjük beküldeni szerkesztőségünkbe.

Eredj, reménység, menj, maradj magadnak, Oly kedves vagy, hogy hinnem kell szavadnak, Ámbár tudom, hogy mindig csak hazudsz...

Isten veled te szép családi élet! Ki van rám mondvá a kemény ítélet, Hogy vágyam üzzön és ne érjen el.

Nem nap vagyok én, föld és hold körében; Mint vést jelentő üstökös az égen, Magányos pályán búsan bújdosom.

Lyukasóra-délután

December 9-én 16 órától a Kódex Könyvruházban (Bp., V. ker. Hon-véd u. 5.) találkoznak lapunk szer-zői, szerkesztői az érdeklődő olva-sókkal. Mindenkit szeretettel vá-runk!

szerencsés adottsága, hogy öregkorá-ban, halála közeledtével sem halkult el a műzsája; egész életében egyenle-tesen magas színvonalú – olykor ki-emelkedően nagy – verseket írt. Időnk lejárt, búcsúznunk kell. Vi-szontlátásra a *Lyukasóra* következ-ő adásában!